

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ВИПУСКНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОГО
ЮРИДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

УІТ

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«НАУКА ТА ПРАКТИКА СУЧАСНОЇ
ЮРИСПРУДЕНЦІЇ»**

2 листопада 2015 року

УДК 340.12.001
ББК 67.0
П 78

Відповідальні за випуск:

О.О. Нанарова – член Секретаріату Асоціації випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Асоціація випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

П 78 Матеріали VI Всеукраїнської наукової конференції «Теорія та практика сучасної юриспруденції». – Х.: Асоціація випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – Харків: 2015. – 239 с.

Тези друкуються мовою авторів у авторській редакції.

Адреса редакційної колегії: вул. Пушкінська, 77, к. 116, Харків, 61024, України.

УДК 340.12.001
ББК 67.0

**© Асоціація
випускників
Національного
юридичного
університету імені
Ярослава Мудрого**

*Берченко Григорій Валерійович,
доцент кафедри конституційного права
України Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ УСТАНОВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Останнім часом концепція установчої влади все частіше використовується як певна передумова, що лежить в основі конституційного порядку, на якій ґрунтується Конституція України і яка визначає подальші шляхи конституційного реформування. Проте в її тлумаченні сьогодні висловлюється достатньо широка палітра поглядів, обсяг якої зіставний хіба що з категорією «конституційний лад».

Як зазначає В. Шаповал, ключову роль у становленні практики конституціоналізму відіграла Теорія установчої влади. За цією теорією, яка конкретизує більш загальну теорію народного суверенітету і водночас є її своєрідною версією, конституція як основний закон визнається актом первинної (установчої) влади (фр. *pouvoir constituant*), що безпосередньо належить народу, і має найвищу силу.

Теорія установчої влади була досконало окреслена Е. Сійєсом, який 1789 р. першим вжив відповідний термін. При цьому концепція установчої влади не є беззаперечною. Так, на думку М. Оріу, французький досвід відвернув науку від теорії установчої влади. Крім того, «сама по собі ця ідея не витримує критики, рівно як і доктрина делегації урядової влади. Нація, відокремлена від своїх урядових органів, не має більше ані установчої, ані урядової компетенції. Тому створювати чи переглядати конституції повинні звичайна урядова влада. На неї можна лише покласти обов'язок дотримання особливих формальностей для надання урочистості конституційним законам». Проте ця думка не знайшла свого належного визнання і поширення в науці. Зокрема, на думку Ж.-П. Жакке, установчою владою є сукупність органів, на обов'язку яких лежить розробка і перегляд конституції. Вчений виділяє первісну і інституційну установчу владу.

Що ж до України, то Конституційний Суд України визнав: «Конституція України як Основний Закон держави за своєю юридичною природою є актом установчої влади, що належить народу» (п. 2 мотивувальної частини Рішення КСУ у справі за конституційним зверненням Барабаша Олександра Леонідовича щодо офіційного тлумачення частини п'ятої статті 94 та статті 160 Конституції України (справа про набуття чинності Конституцією України) від 3 жовтня 1997 року № 4-зп).

Посилання на концепції установчої влади можна зустріти в окремих окремі нормах закону «Про всеукраїнський референдум» від 06.11.2012 № 5475-VI, які передбачають право ухвалювати на всеукраїнському референдумі за народною ініціативою нову конституцію. Так, відповідно до ч. 2 ст. 15: «Шляхом всеукраїнського референдуму за народною ініціативою Український народ як носій суверенітету і єдине джерело влади в Україні може реалізувати своє виключне право визначати і змінювати конституційний лад в Україні шляхом прийняття Конституції України (установчу владу) у порядку, який визначений цим Законом».

Виходячи з того, що Конституція України є актом установчої влади Українського народу, враховуючи наявні у парламенті виключні повноваження вносити зміни до Конституції України як елемент установчої влади Верховна Рада України ухвалила постанову від 22 лютого 2014 року № 750-VII «Про текст Конституції України в редакції 28 червня 1996 року, із змінами і доповненнями, внесеними законами України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV, від 1 лютого 2011 року № 2952-VI, від 19 вересня 2013 року № 586-VII». Отже, концепція установчої влади, стала доктринальною основою для повернення до тексту Конституції України в редакції 2004 року.

Отже, можна однозначно стверджувати, що на рівні законодавчих актів, а також юридичної доктрини, виробленої КСУ, сприйняття концепції установчої влади присутнє. Водночас наскільки зазначені посилання свідчать про реальне втілення концепції установчої влади в Україні, а не про лише її номінальне згадування, а також наскільки послідовно ця концепція усвідомлюється в доктрині і сприймається на практиці?

Не ставлячи за мету проаналізувати всі описані інтерпретації установчої влади і форм її реалізації, зазначимо лише, що настільки різні підходи до розуміння установчої влади, а також посилання на неї і використання в державно-правовому житті не сприяють створення послідовної конституційної концепції реформування Основного Закону.

Більше того, дозволимо собі поставити під сумнів нібито на перший погляд аксіоматичність втілення в нині чинному Основному Законі концепції установчої влади як такої. Питання виникають при аналізі XIII розділу, присвяченого внесенню змін до Конституції. Цікавим є розмежування, яке наводить Г. Єллінек. На його думку, згідно з конституціями, що засновані на установчій владі народу, встановлені такі особливі складні форми для зміни конституції - або безпосереднє народне голосування або розпуск

палат парламенту і повторне звернення до виборців, обговорення перегляду в спеціальних «ревізійних» палатах або конвентах. В інших державах встановлені різноманітні надзвичайні форми, в числі яких важливу роль грає вимога більшості, що переважає просту, в різних комбінаціях. Потім, нерідко вимагається багатократне голосування перегляду або голосування в наступних один за одним законодавчих зборах.

В Україні, як відомо, лише I, III та XIII розділи Конституції України передбачає безпосереднє народне голосування. Решта змін не передбачає ані народного голосування, ані розпуску Верховної Ради. У зв'язку з цим слід звернути увагу на те, що розпуск парламенту є обов'язковою стадією внесення змін до Конституції (зокрема, у Нідерландах та Ісландії). Тому варто підтримати Ю.Г.Барабаша в тому, що така процедура проведення конституційної реформи є однією з найоптимальніших та має бути розглянута як перспективна для впровадження при реформуванні чинного Основного Закону.

*Добрєва Ольга Родіонівна, студентка 2-го
курсу Інституту прокуратури та слідства
НУ «ОЮА»*

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Конституційне реформування та модернізація в Україні вступили в новий етап свого розвитку – етап «докорінних перетворень» (В. Ф. Янукович), спрямований на досягнення єдиної мети – «утвердження сучасної України к країни високих економічних, політичних і соціальних стандартів» [1].

Сьогодні Українська держава та її правова система переживають період комплексних реформ, зумовлених потребою у виробленні нових підходів до розвитку права й законодавства, а також формування соціально-правової, гуманної держави та її інститутів. Сучасні реалії вимагають якісно нового оформлення правової системи, оскільки її нинішній стан не сприяє зростанню соціальної захищеності й безпеки громадян держави. По-перше, в її межах не створено дієвих інструментів і механізмів, які дали б змогу повністю реалізувати наявні права суб'єктів суспільних відносин. По-друге, відсутні гармонійні взаємозв'язки між чинними нормативно-правовими актами різних рівнів, які покладені в основу правової системи неузгодженості, хаотичного й непослідовного розвитку українського законодавства [2].

Сучасний етап конституційних перетворень в Україні та відповідні завдання щодо подальшого сталого розвитку української державності надають можливість визначити мету алгоритмічного процесу – це системна конституційна модернізація. Звідси актуалізуються питання щодо конституційно-правового забезпечення сучасних перетворень в Україні, одним з важливіших напрямків якого є здійснення модернізації Основного Закону України, що означає не тільки його удосконалення, але і його «осучаснення» з врахуванням конституційних трансформацій, притаманних сучасному суспільству [3].

Слід зауважити, що цей політичний процес пов'язаний з системними організаційно-структурними трансформаційними змінами, в розробці яких задля вдосконалення публічного управління повинні бути задіяні всі інститути державного і суспільного життя.

Для громадян України будь-яка реформа – соціальна дилема. Це ризик із багатьма невідомими наслідками, особливо коли йдеться про фундамент сучасного конституційного ладу в країні, коли можуть переглядатися найістотніші принципи побудови державного устрою, політичної системи, що безпосередньо зачіпає життєві інтереси.

Слід підкреслити, що конституційна модернізація – це завжди політично організований процес, коли Президент або Верховна Рада України виходять з політичною волею на шлях не тільки підтвердження своєї легітимності, але й здатні бути провідником суспільної думки, наблизитися до оцінки реалій життя і прорахувати всі наслідки у прийнятих рішеннях для державного та суспільного розвитку.

Конституція – це механізм для здійснення політичного та економічного курсу країни. Діюча Конституція потребує вдосконалення виборчого законодавства, законодавства про місцеве самоврядування, розмежування повноважень між центром та місцевим рівнем, позиціонування нашого пенсійного і трудового законодавства на рівні сучасних стандартів, ефективною повинна бути інтеграція України у процесу глобалізації, мають посилитися законодавчі вимоги до політичних партій та громадських організацій.

Основними напрямками сучасних конституційних перетворень, відповідно до яких має бути здійснена модернізація Конституції України є : вдосконалення конституційного ладу у напрямі ефективізації та функціонування державної влади з необхідним її обмеженням на принципах конституціоналізму; формування громадського суспільства; забезпечення і захист прав та інтересів людини; посилення